

TÖBBNYELVŰSÉG, REGIONALITÁS, NYELVOKTATÁS

Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti
Kutatóközpont kutatásaiból III.

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІМ. АНТОНІЯ ГОДИНКИ

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA
HODINKA ANTAL NYELVÉSZETI KUTATÓKÖZPONT

TÖBBNYELVŰSÉG, REGIONALITÁS, NYELVOKTATÁS

Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti
Kutatóközpont kutatásaiból III.

Szerkesztette:

Márku Anita és Tóth Enikő

„RIK-U”
Ungvár, 2017

БК 81.1
УДК 81'27

Az a tanulmánykötet, melyet a kezében tart az Olvasó, azokból a kutatási eredményekből mutat be ízelítőt, melyekkel a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont munkatársai jelenleg foglalkoznak. A kötetben helyet kaptak velünk szorosán együttműködő kollégák írásai is, akik egykori vendégkutatóként vagy a főiskola, a Filológiai Tanszék oktató-kutatójaként Kárpátalján végeztek/végeznek nyelvészeti vonatkozású kutatásokat. Jelen kötet a 2015-ben indult sorozat, a Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III. kötete. A gyűjteményben szereplő tanulmányok gerincét a többnyelvűség, a regionalitás és a nyelvoktatás egymásra épülő egysége, *egyensúly*a alkotja: a kutatások a nyelvhasználat, az identitás, az oktatás, a nyelvoktatás, a nyelvi jogok, a kárpátaljai etnikai és nyelvi sokszínűség történeti és jelenlegi kérdéseit boncolgatják.

A kötet megjelenését támogatta:

Borítóterv: Márku Anita

A borítón ifj. Hidi Endre *Egyensúly* c. land art alkotása látható

Lektorálta:

Dr. habil. Bartha Csilla,

MTA Nyelvtudományi Intézet, Többnyelvűségi Kutatóközpont

Dr. Beregszászi Anikó,

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Dr. Hámosi Ágnes,

MTA Nyelvtudományi Intézet, Többnyelvűségi Kutatóközpont

ISBN 978-617-7404-27-8

© A szerzők, 2017
© A szerkesztő, 2017

Tartalom

Előszó	7
--------------	---

I. Többsnyelvűség

Csernicskó István: <i>Nyelv, gazdaság, társadalom. Globális nyelvek Kárpátalja magyarok lakta végeinek nyelvi tájképében</i>	13
Tóth Enikő: <i>A 2012-es nyelvtörvény adta jogok és lehetőségek gyakorlati megvalósulása Kárpátalja Beregszászi járásának önkormányzati hivatalaiban</i>	45
Karmacs Zoltán: <i>A nyelvi tájkép változásának egy aspektusa</i>	54
Szakál Imre: „... rendeletek szóról-szóra lefordítassanak...” <i>Hivatali nyelvhasználat Beregszászban 1919–1920-ban</i>	61
Lechner Ilona: <i>A relevanciaelmélet érvényesülése fordítás során európai uniós szövegeket vizsgálva</i>	73
Товт Михайло – Черничко Степан: <i>Нові засади мовного регулювання в Україні у дзеркалі конституційно-правового аналізу національного законодавства та міжнародних зобов'язань України</i>	84
Пилипенко Гліб: <i>Українська мова закарпатських угорців</i>	100
Черничко Степан: <i>Русинська – мова або діалект? Освітлення проблеми на основі понять соціолінгвістики</i>	108

II. Regionalitás

Hires-László Kornélia: <i>Etnikai kategóriák a beregszásziak mindennapi diskurzusaiban</i>	121
Márku Anita: <i>A kárpátaljai magyarok internetes nyelvhasználat: identitás és digitális identitás</i>	137
Lengyel Zsolt: <i>Lexikai szomszédossági viszonyok kárpátaljai és magyarországi 10–14 évesek körében</i>	153
Bárany Erzsébet: <i>Nyelvi interferencia a kárpátaljai ukrán irodalmi művekben</i>	172
Gazdag Vilmos: <i>Nyelvi interferencia a kárpátaljai magyar irodalmi művekben</i>	178

III. Nyelvoktatás

Husztai Ilona: <i>A tanárok nyelvtudásszintjének szerepe az angoloktatásban a kárpátaljai magyar iskolákban</i>	189
---	-----

Máté Réka: <i>Tizenegyedik osztályos tanulók idegennyelv-tudásának vizsgálata (kárpátaljai magyar tannyelvű középiskolák példája alapján)</i>	203
Dudics Lakatos Katalin: <i>Az iskolatípus és a nyelvjárási attitűd</i>	213
Черничко Степан: <i>Дискриминация учащихся школ Украины с венгерским языком обучения</i>	223
A kötet szerzői	234

A 2012-es nyelvtörvény adta jogok és lehetőségek gyakorlati megvalósulása Kárpátalja Beregszászi járásának önkormányzati hivatalaiban

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 2012. július 3-án fogadta el az állami nyelvpolitika alapjairól szóló jogszabályt, mely 2012. augusztus 10-én lépett hatályba. A nyelvtörvény hatálya alá 18 regionális és kisebbségi nyelv tartozik, ezek a nyelvek – a megyei, járási vagy helyi önkormányzatok bármiféle egyéb határozata vagy állásfoglalása nélkül – rendelkeznek ezzel a státusszal. A nyelvtörvény bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a regionális nyelvek használatát a hivatalos színtereken is. A tanulmány azt vizsgálja, hogyan jelenik meg a nyelvtörvény a gyakorlatban a Beregszászi járás önkormányzatainak példája alapján.

Kulcsszavak: Beregszászi járás, nyelvtörvény, nyelvpolitika, önkormányzatok

The Supreme Council of Ukraine passed the law on state language policy basics on the 3rd July 2012, that entered into force on the 10th August 2012. Eighteen regional and minority languages are subject to language law, these languages have this status, without any other decision or resolution by county, district or local governments. The language law make the use of regional languages in official scenes possible under certain conditions. The study examines how the language law appears in practice based on the example of district government of Beregszasz.

Keywords: the Beregszász district, Language Law, language policy, local governments

1. Az aktuális nyelvpolitika egy olyan heterogén nemzetiségű és nyelvű területen, mint a mai Kárpátalja, különösen fontos jelentőséggel bír, hisz a nyelvpolitika határozza meg a különböző nyelvek státusát, helyzetét. Törvények, rendeletek szabályozzák, hogy például mely nyelv(ek) használható(ak) a különböző hivatalokban, a közigazgatásban, a feliratokon. Pennycook (2000: 49–65) szerint „a nyelvpolitika csak a nyelvhasználat komplex kontextusában érthető meg”. Ahhoz tehát, hogy képet kapjunk a kárpátaljai magyar közösség nyelvpolitikai helyzetéről, illetve arról: hogyan valósul meg a hétköznapi nyelvi gyakorlatában az ukrainai nyelvpolitika, a valós nyelvi, nyelvhasználati gyakorlatokat kell alaposan megvizsgálunk, feltárva a magyar nyelv hivatali/hivatalos használatának kontextusát.

A 2012-ben elfogadott ukrainai nyelvtörvény¹ értelmében – Ukrajna Alkotmánya² 10. cikkelyének az első részével összhangban – az ukrán az egyetlen államnyelv, ám azokon a közigazgatási egységeken belül, ahol a jogszabály hatálya alá tartozó 18 regionális vagy kisebbségi nyelv anyanyelvi beszélőink aránya a legutóbbi hivatalos census alapján eléri a 10%-os arányt, a kisebbségi nyelv az államnyelv mellett használható az államigazgatásban, az önkormányzatok munkájában, a bírósági eljárásokban, a nyilvános közéletben, az oktatásban stb. (7.3.) (Beregszászi–Cserniczkó–Ferenc 2014, Cserniczkó 2014, Cserniczkó–Fedinec 2015a, 2015b, Tóth–Cserniczkó 2014).

¹ A törvény eredeti szövegét lásd: Закон України Про засади державної мовної політики. Документ 5029-17. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>. A nem hivatalos magyar nyelvű fordítás szövegét lásd: Fedinec–Cserniczkó 2012: 568–588; Beregszászi–Cserniczkó–Ferenc 2014: 60–100; [http://www.kmmi.org.ua/news?menu_id=2&ar_id=506].

² Конституція України. [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>].

A törvény három csoportba sorolja az érvényesíthető nyelvi jogokat (Tóth–Csernicskó 2014: 16–18):

- az első csoportba azok a jogok tartoznak, amelyeket a helyi hatalmi szerveknek kötelezően és automatikusan biztosítaniuk kell azoknak a közigazgatási egységeknek a területén, ahol a törvényben felsorolt 18 nyelv közül egy (vagy több) anyanyelvi beszélőinek aránya eléri a 10%-ot;
- a második csoportba tartozó jogok alkalmazása és annak mértéke az adott adminisztratív egység (megye, járás, település) képviselő-testületének a határozata alapján kerül meghatározásra;
- a harmadik csoportba tartozó nyelvi jogok érvényesítése az állampolgárok indítványától, azaz egyéni és személyes döntésétől függ (Csernicskó 2014: 87, Tóth–Csernicskó 2014: 29).

A 2012-es nyelvtörvény azokon a közigazgatási egységeken belül írja elő a kisebbségi nyelven való hivatali ügyintézés biztosítását, ahol a jogszabályban regionális vagy kisebbségi nyelvként megnevezett nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya a legutolsó hivatalos népszámlálás szerint eléri a 10%-ot. Ukrajnában legutóbb 2001-ben szerveztek népszámlálást.³ A census 158 729 magyar anyanyelvűt regisztrált Kárpátalján, ez a megye lakosságának 12,65%-át jelenti, tehát a magyar nyelv egész Kárpátalján regionális státusszal rendelkezik. A magyar anyanyelvűek a 2001-es adatok alapján a megyei szint mellett 4 járásban (Beregszászi, Munkácsi, Nagyszőlősi és Ungvári), 2 megyei alárendeltségű városban (Beregszász, Csap), 2 járási székhelyen (Nagyszőlős, Técső), valamint 71 falusi, nagyközségi önkormányzat területén (106 faluban, nagyközségben) éri el azt az arányt, amely ahhoz szükséges, hogy az állami nyelvpolitika alapjairól szóló törvény rendelkezései kiterjedjenek anyanyelvűnkre az adott közigazgatási egység területén (2. térkép) (Beregszászi–Csernicskó–Ferenc 2014: 12).

A 2001-es népszámlálási adatok alapján a Beregszászi járás lakosságának 76,1%-a magyar nemzetiségűnek (Molnár–Molnár 2005: 27), 80,23%-uk magyar anyanyelvűnek (Beregszászi–Csernicskó–Ferenc 2014: 13) vallotta magát. A Beregszászi járáshoz a megyei alárendeltségű Beregszász városa (az önkormányzathoz tartozik Tasnád község is) mellett egy városi típusú település, valamint 30 falusi önkormányzat (42 település) tartozik.⁴ A 2001-es népszámlálás során csupán 2 falusi önkormányzat (3 település) területén nem érték el a magyar anyanyelvűek a megszabott arányt.

Az alábbiakban néhány konkrét példa révén kívánom bemutatni, hogy a nyelvtörvény adta jogok és lehetőségek hogyan valósulnak meg a gyakorlatban, Kárpátalja Beregszászi járásának polgármesteri hivatalaiban. A választás azért esett erre a járásra, mert ez az egyetlen olyan, a települési szintnél magasabb közigazgatási egység Ukrajnában, ahol a magyar nemzetiségűek és anyanyelvűek abszolút többséget alkotnak, és a járás településeinek túlnyomó többségében is eléri a magyar anyanyelvűek aránya a 10%-ot.

³ A 2001-es népszámlálásnak a lakosság anyanyelvi összetételére vonatkozó adatai elérhetők Ukrajna Állami Statisztikai Hivatalának honlapján: <http://www.ukrcensus.gov.ua/ukr/notice/news.php?type=2&id1=21>.

⁴ <http://zakarpattya.gov.ua/zakarpattya/adm-ter-podil/>.

2. A nyelvtörvény 11. cikk 2. pontja szerint az állam garantálja, hogy azokon a közigazgatási egységeken belül, ahol egy vagy több nyelv regionális státussal rendelkezik, az állami és önkormányzati szervekhez forduló személyeknek jogában áll az államnyelv mellett regionális nyelven is igénybe venni az általuk választott szolgáltatást, a hivataloknak pedig biztosítaniuk kell a regionális nyelven történő ügyintézés lehetőségét. A jogszabály szerint ezt figyelembe kell venniük a hivatali személyzet kiválasztásában is (Tóth–Csernicskó 2014: 50–51). A 11. cikk 3. részében pedig ez olvasható: „A tisztségviselők és a hivatali személyek kötelesek ismerni az államnyelvet, kommunikálni rajta a látogatókkal, azoknak a körzeteknek a határain belül, melyek megfelelnek jelen törvény 7. cikk harmadik bekezdése feltételeinek, a regionális nyelven (nyelveken) beszélő látogatókkal pedig ezen a regionális nyelven (nyelveken). A regionális nyelven (nyelveken) beszélő személyek számára biztosított az a jog, hogy szóbeli és írásbeli kérelmeiket regionális nyelven (nyelveken) nyújtsák be és ezen a nyelven kapják meg rá a választ.”

Annak felmérése céljából, hogy mindez hogyan valósul meg a gyakorlatban, a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont által 2010 nyarán lefolytatott telefonos⁵ vizsgálatot⁶ (Csernicskó 2010a: 101–103; 2010b: 9–23, Csernicskó–Ferenc 2016: 365–369) ismételttem meg Kárpátalja Beregszászi járásának önkormányzatainál (Beregszász város kivételével). A vizsgálat során azokat az önkormányzatokat hívtam fel telefonon, amelyeknek a nyelvtörvény értelmében kötelezően biztosítaniuk kell a magyar nyelvű ügyintézés lehetőségét szóban és írásban egyaránt.

A Beregszászi járás területén Beregszász városán kívül egy nagyközségi és 28 falusi önkormányzat (38 település) területén éri el a magyar anyanyelvű lakosság aránya a nyelvtörvényben megszabott határt. A vizsgálat közel négy hónapja alatt 20 önkormányzatot sikerült telefonon elérnem.⁷

Az elért önkormányzatok magyar anyanyelvű lakosságának arányát az 1. ábra szemlélteti. Az 1. ábrán láthatjuk, hogy a vizsgált önkormányzatok területén a magyar anyanyelvűek aránya jóval meghaladja a nyelvtörvényben megszabott 10%-os határt, egy kivételtől eltekintve (Nagybakos önkormányzata) mindenhol abszolút többséget alkotnak a magyar anyanyelvűek.

A telefont felvevő önkormányzati dolgozóktól az iránt érdeklődtem, milyen nyelvű kérvényekkel fordulhatnak az állampolgárok a hivatalukhoz. A magyar nyelven feltett kérdésre minden esetben magyar nyelven érkezett a válasz, tehát mindegyik hivatalnál van lehetőség a magyar nyelv használatára a szóbeli ügyintézés során.

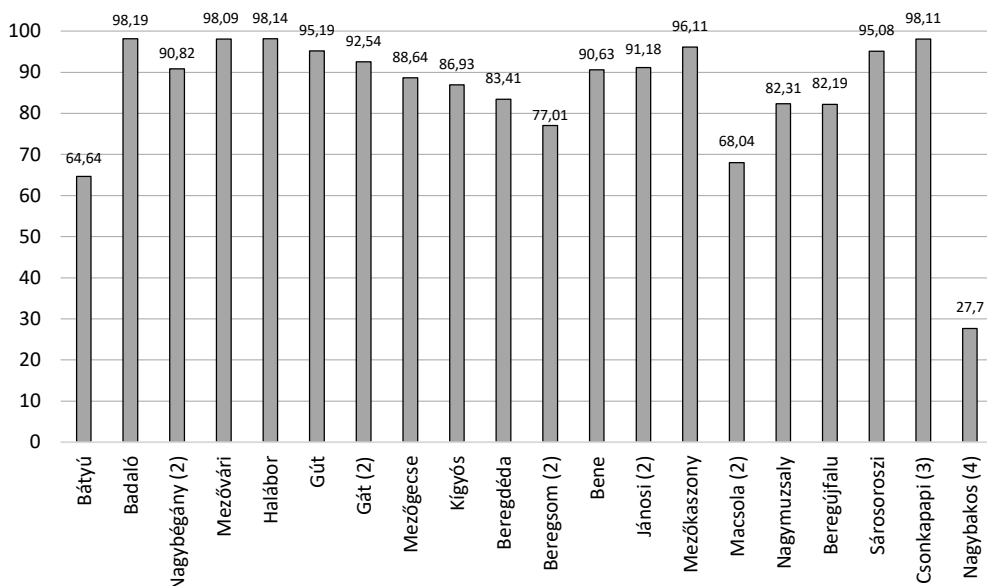
A 20 elért önkormányzat munkatársai 17 esetben azt válaszolták, hogy az állampolgárok magyar nyelven is benyújthatják kérelmüket a hivatalukhoz, ezzel szemben 3 hivatalban csak ukrán nyelvű kérvényt, beadványt fogadnak el. Az eredményeket az 1. táblázat összegzi.

⁵ 2014–15 folyamán hasonló felmérésre került sor, melynek során Ukrajna megyeszékhelyeinek polgármesteri hivatalát, valamint a megyei állami adminisztrációk hivatalát keresték meg telefonon. A vizsgálat célja az volt, hogy felmérjék, ukrán vagy orosz nyelven szólalnak-e először a telefonba, valamint ha a hívó fél ukrán nyelven kezdeményezi a társalgást, a hivatalnok átvált-e ukrán nyelvre, vagy továbbra is orosz nyelven folytatja a beszélgetést. Bővebben lásd: http://osvita.mediasapiens.ua/content/files/stan_movy_2014_15.doc.

⁶ A kutatás a Márton Áron Kutatói Szakkollégium 2014/15 program során valósult meg.

⁷ Valamennyi önkormányzatot próbáltam elérni a program ideje alatt, de sajnos – valószínűleg a vezetékes telefonvonalak rossz állapota miatt – 9 polgármesteri hivatalt többszöri próbálkozásra sem sikerült.

1. ábra. Magyar anyanyelvűek aránya a vizsgálat során elért önkormányzatok területén (a 2001-es census alapján)⁸

1. táblázat. Az adatfelvétel során elért beregszászi járási önkormányzatok tájékoztatása a magyar nyelv használatával kapcsolatban (2015. január–április)

	Önkormányzat	Eredmény		Önkormányzat	Eredmény
1.	Bátyú	lehet	11.	Makkosjánosi (2)	lehet
2.	Nagybégány (2)	lehet	12.	Mezőkaszony	lehet
3.	Mezővári	lehet	13.	Macsóla (2)	lehet
4.	Halábor	lehet	14.	Nagymuzsaly	lehet
5.	Gát (2)	lehet	15.	Beregújfalu	lehet
6.	Mezőgecse	lehet	16.	Sárosoroszi	lehet
7.	Kígyós	lehet	17.	Csonkapapi (3)	lehet
8.	Beregdéda	lehet	18.	Nagybakos (4)	nem lehet
9.	Beregsom (2)	lehet	19.	Badaló	nem lehet
10.	Bene	lehet	20.	Gút	nem lehet

Azoknál a polgármesteri hivataloknál, ahol van lehetőség magyar nyelvű kérelem benyújtására, a legtöbb esetben természetesnek tartották, hogy az ügyfelek akár magyar nyelven is fordulhatnak hozzájuk. Hat önkormányzatnál azt mondták, lényegtelen, milyen nyelvű kérelmet nyújtanak be az állampolgárok, ebből három hivatalnál kiemelték, ők a magyar, az ukrán és az orosz nyelvű kérvényeket egyaránt elfogadják. Egy település polgármesteri hivatalában azt mondták, elfogadják a magyar, ukrán vagy akár angol nyelvű kérvényeket

⁸ A helységnév utáni zárójelben lévő szám azt jelzi, hogy az adott önkormányzathoz hány település tartozik.

is, számukra ez nem jelent problémát, hisz mindet megértik. Voltak olyan önkormányzatok, ahol hozzáfűzték, ők maguk is állítanak ki magyar nyelvű igazolásokat. Egy önkormányzatnál azt válaszolták, a lakosok kizárólag ukrán nyelvű kérelmekkel fordulnak hozzájuk, de amennyiben valaki magyar nyelven írná meg, természetesen azt is elfogadnák. Egy önkormányzat polgármesterétől pedig azt a választ kaptam, olyan nyelven fogadják el a kérelmeket, amelyet a jelenleg hatályos törvény megenged.

A csak államnyelven megírt kérvényekhez ragaszkodó polgármesteri hivatalok munkatársai közül az egyik önkormányzatnál azzal indokolták a kizárólag ukrán nyelvű ügyintézészt, hogy „Ukrajnában élünk”. Egy másik hivatalnál az a választ kaptam, hogy a kérvényeket ukrán nyelven kell megírni, ám ha valaki nem tud ukránul, annak segítenek a hivatalban az államnyelvű kérelem megfogalmazásánál.

Mint fentebb említettük, az állami és önkormányzati hivatalokhoz forduló személyeknek jogában áll az ukrán nyelv mellett regionális nyelven, jelen esetben magyar nyelven is igénybe venni az általuk választott szolgáltatást, s a hivataloknak mindezt a személyzet kiválasztásánál is figyelembe kell venni. A Beregszászi járás hivatalos közéleti lapjaként számon tartott *Beregi Hírlap* című hetilap 2016-os számait végiglapozva, számtalan olyan pályázattal, álláslehetőséggel találkozhatunk, mely járási hivataloknál, valamint falusi önkormányzatoknál hirdet állami tisztviselői munkalehetőséget. Mindegyik pályázati kiírásban az alapkövetelmények között szerepel az államnyelv ismerete, a magyar nyelv tudását azonban egyik kiírásban sem tüntetik fel, mint kitételt.⁹

3. A 2012-es nyelvtörvény értelmében az állami hivataloknak, önkormányzatoknak határozataikat az államnyelv mellett kisebbségi nyelven is kötelezően publikálniuk kell (24.2.) (Tóth–Csernicskó 2014: 51–52). A nyilvános információhoz való hozzáférésről¹⁰ szóló ukránai törvény előírja, hogy az államhatalmi szerveknek, helyi önkormányzatoknak mely információkat kell kötelezően közzétenniük, többek között hivatalos weblapjaikon is. Hozzáférhetővé kell tenniük például határozataikat, a soron következő ülésen megvitatásra váró határozatok tervezetét, az ülések napirendi pontjait stb. Az állami hivatalok, önkormányzatok hivatalos honlapjainak vizsgálata révén tehát nyomon követhetjük, milyen mértékben tesznek eleget a jogszabálynak, azaz határozataikat az államnyelv mellett magyar nyelven is elérhetővé teszik-e.

Járási szinten kétféle hivatalos honlappal találkozhatunk: a járási tanács, valamint a járási állami közigazgatási hivatal weblapjaival. A Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal honlapjára¹¹ feltöltött határozatok kivétel nélkül csak ukrán nyelven érhetők el.¹² A Beregszászi Járási Tanács honlapján¹³ más a helyzet. A 2012-es nyelvtörvény gyakorlati al-

⁹ Lásd a hetilap 2016. január 23., március 19., április 9., április 23., május 14-én megjelent számait.

¹⁰ Ukránul: Про доступ до публічної інформації. A törvény szövegét lásd: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

¹¹ <http://bereg-rda.gov.ua>.

¹² http://bereg-rda.gov.ua/?page_id=21767.

¹³ <http://beregvidek.uz.ua/>.

kalmazásáról szóló határozat közzétételéig, a megtekinthető határozatok szövege csak ukrán nyelven olvasható.¹⁴ Ezt követően azonban néhány határozat az államnyelv mellett magyar nyelven is közzé lett téve.¹⁵ A magyar nyelvű határozatok mellett határozati tervezetek is elérhetők magyar nyelven.¹⁶

Beregszász polgármesteri hivatalának hivatalos weboldalán¹⁷ magyar nyelven elérhető a közérdekű információkhoz való hozzáférés menetéről hozott határozat,¹⁸ valamint a közérdekű információ igényléséhez szükséges űrlap.¹⁹ A honlapra feltöltött többi határozat azonban csak ukrán nyelven van publikálva.²⁰

A Beregszászi járási falusi önkormányzatok nem rendelkeznek hivatalos weboldallal, azonban a járási tanács honlapja mindegyik önkormányzatról minimálisan közöl információt. Mindegyik önkormányzathoz tartozó oldal felépítése azonos. A 29 önkormányzathoz 28 önkormányzatnak legalább egy határozata elérhető, azonban kivétel nélkül csak ukrán nyelven.

2016 márciusában a Beregszászi Járási Tanács hozott egy olyan határozatot²¹, miszerint a falusi önkormányzatoknak saját honlapot kell létrehozniuk, a járási tanács hivatalos oldalát csak 2016. május 30-ig vehetik igénybe (Beregi Hírlap, 2016 március 12., 2. o.). Egy beregszászi járási település polgármesterével készült interjúban érdeklődtünk arról, az önkormányzatoknak van-e arra lehetőségük, hogy saját hivatalos honlapot tartsanak fenn. A polgármester úr elmondta, a határozat ellenére a legtöbb településnek erre nincs lehetősége, mivel egy ilyen weboldal működtetése az önkormányzatok költségvetését terhelné, s jelenleg erre nem tudnak pénzt elkülöníteni. Véleménye szerint a többi falusi önkormányzat is hasonló problémával küzd. 2016 szeptemberében csak egy polgármesteri hivatal ukrán nyelvű honlapját²² találtam meg, az önkormányzat határozatait azonban nem elérhetők. A többi önkormányzat a továbbiakban is a járási tanács oldalát használja.²³

4. A jogszabály értelmében a pecsétek, bélyegzők, fejléces űrlapok kétnyelvűek lehetnek az állami és a civil szférában egyaránt, azon a közigazgatási egységek területén, ahol egy kisebbségi nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya eléri nyelvtörvényben előírt arányt (11.6.) (24.7.). Ennek értelmében tehát, ahol a magyar anyanyelvűek száma eléri a 10%-ot, az önkormányzatok hozhatnak olyan határozatot, melynek értelmében a korábban csak ukrán nyelvű pecséteket, bélyegzőket, fejléceket, formanyomtatványokat ukrán–magyar kétnyelvűvé alakítják. A többnyelvű intézménynév-táblák, űrlapok, pecsétek vagy bélyegzők bevezetése és

¹⁴ [http://beregvidek.uz.ua/files/9-](http://beregvidek.uz.ua/files/9-%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F/rish_5_realiz_movnoi_polituku.pdf)

[%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F/rish_5_realiz_movnoi_polituku.pdf](http://beregvidek.uz.ua/files/9-%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F/rish_5_realiz_movnoi_polituku.pdf).

¹⁵ http://beregvidek.uz.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=540&Itemid=1839&lang=hu.

¹⁶ http://beregvidek.uz.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=441&Itemid=1730&lang=hu.

¹⁷ <http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/hu/>.

¹⁸ <http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/hu/kzrdek-informci/vlaszok-a-krelemekre>.

¹⁹ <http://beregovo-beregszasz.gov.ua/index.php/hu/kzrdek-informci/-minta-rlapok-az-informci-krelemekhez>.

²⁰ <http://beregovo-beregszasz.gov.ua/ua/міська-рада/рішення-ради/>.

²¹ http://beregvidek.uz.ua/files/rish_76_rozmichen_materialiv_silrad_webportali_Beregvidek.pdf.

²² <http://velikabijhan.com.ua/>.

²³ Lásd például:

http://beregvidek.uz.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=571&Itemid=1873&lang=hu.

használata tehát nem automatikusan járó jog: használatukhoz szükség van az önkormányzati testület döntésére (11.6.) (24.7.) (Beregszászi–Cserniczkó–Ferenc 2014: 31).

A honlapok vizsgálata arra is lehetőséget adott, hogy megnézzük, milyen nyelvű fejléccel vannak ellátva a feltöltött hivatalos dokumentumok, határozatok. A Beregszászi Járási Tanács, valamint Beregszász polgármesteri hivatalának fejléce kétnyelvű. A 29 falusi önkormányzat közül 10-nek volt legalább egy olyan dokumentuma feltöltve, amelyen a fejléc ukrán és magyar nyelvű. Közülük kettőnek 2012 előtti (tehát még a jelenlegi nyelvtörvény hatályba lépése előtti) dokumentumain a fejléc csak egynyelvű, ugyanakkor két olyan hivatalnak is, melynek korábbi dokumentumain kétnyelvű szöveg olvasható, a 2015-ös dokumentumokon a fejléc már csak államnyelven látható.

A hivatalos weboldalakról, különböző igazolásokról 24 Beregszászi járási polgármesteri hivatal címeres körpecsétjét sikerült begyűjtenünk. A 24 körpecsétből 23 ukrán–magyar kétnyelvű, míg egy csak ukrán nyelvű. A 24 polgármesteri hivatal által kiadott igazolások közül 16 igazoláson sarokbélyegző is szerepel, ebből csak 2 sarokbélyegző ukrán nyelvű, a többi mind kétnyelvű.

A kétnyelvű fejlécekkel, körpecsétekkel, sarokbélyegzőkkel ellentétben ukrán–magyar nyelvű nyomtatványok, űrlapok nincsenek. Egy Beregszászi járási önkormányzat polgármestere valamint egy másik település önkormányzati képviselője szerint is a kétnyelvű űrlapok, formanyomtatványok hiánya annak tudható be, hogy nincsenek megadva államilag is elismert kétnyelvű formák, minták, amelyek alapján legyárthatók lennének az ukrán–magyar nyelvű nyomtatványok, valamint ezeknek a költségeit a falusi önkormányzatok nem tudnák fedezni. Véleményünk szerint, a formanyomtatványok kétnyelvűsítését járási vagy megyei szinten kellene elkezdeni.

5. Azt, hogy a 2012-es nyelvtörvény biztosította jogok miképpen realizálódnak a gyakorlatban, mindeddig kevesen vizsgálták. Kutatásom során egy gyors adatfelvétel révén, működése közben vizsgáltam meg, hogy Ukrajna egyetlen olyan, települési szintnél magasabb közigazgatási egységében, ahol a magyar ajkú lakosság abszolút többséget alkot, hogyan valósulnak meg a nyelvtörvény azon rendelkezései, melyek szerint bizonyos feltételek fennállása esetén az állami hivataloknak, helyi önkormányzatoknak biztosítani kell az ügyintézkést a regionális vagy kisebbségi nyelven, szóban és írásban egyaránt, valamint az önkormányzati testületek határozataikat elérhetővé teszik-e a lakosság számára regionális nyelven is. A kötelezően és automatikusan biztosítandó rendelkezések mellett azt is megvizsgáltam, élnek-e az önkormányzati hivatalok a nyelvtörvény adta lehetőségeikkel, azaz vannak-e kétnyelvű pecsétek, sarokbélyegzők, fejlécek, formanyomtatványok.

A telefonos vizsgálat során szerzett tapasztalatok alapján levonható az a következtetés, hogy azoknál az önkormányzati hivataloknál, ahol van lehetőség a magyar nyelvű írásos ügyintézésre, ez nem a nyelvtörvény adta lehetőségeknek köszönhető, hanem inkább egyfajta szokásként, bevett gyakorlatként jelenik meg. Ezt támasztják alá azok a válaszok, melyekben az orosz nyelvű kérvények elfogadását is említik. Az orosz anyanyelvűek aránya meg sem közelíti a 10%-ot az adott településeken, az orosz nyelvű írásbeli ügyintézés lehetőségének biztosítását tehát nem írja elő a törvény. Az orosz nyelvű beadványok elfogadása nyilvánvalóan az oroszoknak a Szovjetunió fennállásának idejéből részben máig fennmaradt

lingua franca szerepéből fakad (Pavlenko 2006: 78–99, Csernicskó 2017, jelen kötetben). Egy önkormányzat – állítása szerint – akár angol nyelvű beadványokat, kérelmeket is elfogad. Az angol nyelv említése nyilván az angol globális *lingua franca* szerepéből fakad, amely következtében használata egyre terjed Kárpátalján is (Csernicskó 2017, jelen kötetben). Az angol nyelvű beadványok elfogadását egyébként nem írja elő és nem engedélyezi egyetlen ukrainai jogszabály sem.

A nyelvtörvény adta jogok és lehetőségek gyakorlatban való megjelenéséhez elengedhetetlen a jogalkalmazók, valamint az állampolgárok nyelvi jogi tudatosságának javítása, az ehhez szükséges stratégia kialakítására azonban további átfogó, empirikus kutatások szükségesek.

Irodalom

- Beregszászi Anikó – Csernicskó István – Ferenc Viktória 2014. *Nyelvi jogaink és lehetőségeink. Útmutató és tájékoztató a nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásához kárpátaljai magyaroknak*. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
- Csernicskó István 2010a. Jogok és lehetőségek az anyanyelv használatára. In: Csernicskó István szerk. *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest–Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet, 111–135.
- Csernicskó István 2010b. A magyar nyelv hivatali/hivatalos használatának esélyei és lehetőségei Kárpátalján az ukrainai nyelvi helyzet és nyelvpolitika kontextusában. *Acta Academiae Beregsasiensis* 2010/3: 9–23.
- Csernicskó István 2014. Új nyelvtörvény Ukrajnában: a lehetőségek tárháza vagy politikai szemfényvesztés. In: Gróf Annamária – N. Császi Ildikó – Szoták Szilvia szerk. *Sokszínű nyelvészet – nyelvi sokszínűség a 21. század elején. Írások Kolláth Anna tiszteletére*. Budapest–Alsóőr: Tinta Könyvkiadó – UMIZ – Imre Samu Nyelvi Intézet, 84–95.
- Csernicskó István 2017. Nyelv, gazdaság, társadalom. Globális nyelvek Kárpátalja magyarok lakta végeinek nyelvi tájképében. In: Márku Anita és Tóth Enikő szerk. *Többnyelvűség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III*. Ungvár: „RIK-U”, 13–44.
- Csernicskó István – Fedinec Csilla 2015. Nyelvpolitika határon: a 2012-es ukrainai nyelvtörvény elő- és utóéletéről. In: Márku Anita – Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár: Autdor-Shark, 206–238.
- Csernicskó István – Ferenc Viktória 2016. Transitions in the language policy of Ukraine (1989–2014). In: Marian Sloboda – Petteri Laiho and Anastassia Zabrodskaja eds. *Sociolinguistic Transition in Former Eastern Bloc Countries: Two Decades after the Regime Change*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 349–377.
- Fedinec Csilla – Csernicskó István 2012. Nyelvtörvény Saga Ukrajnában: a lezáratlan 2012-es fejezet. *Kisebbségkutatás* 21/3: 568–588.
- Fedinec Csilla – Vehes Mikola főszerk. 2010. *Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra*. Budapest: Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet.
- Molnár József – Molnár D. István 2005. *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász: KMPSZ Tankönyv- és Taneszköztanácsa.
- Pavlenko, Aneta 2006. *Russian as a lingua franca. Annual Review of Applied Linguistics*. 26: 78–99.

- Pennycook, Alastair 2000. Language, ideology and hindsight: Lessons from colonial language policies. In: T. Ricento ed. *Ideology, politics, and language policies: Focus on English*. Amsterdam: John Benjamins, 49–65.
- Tóth Mihály – Csernicskó István 2009. Az ukrainai kisebbségi jogalkotás fejlődése és két részterülete: a névhasználat és a politikai képviselet. *Regio* 2009/2: 69–107.
- Tóth Mihály – Csernicskó István 2013. *Научно-практический комментарий Закона Украины об основах государственной языковой политики (с приложениями)*. Киев: ВОО Правозащитное общественное движение «Русскоязычная Украина».
- Tóth Mihály – Csernicskó István 2014. *Tudományos-gyakorlati kommentár Ukrajnának az állami nyelvpolitika alapjairól szóló törvényéhez*. Ungvár–Budapest: Intermix Kiadó.